

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
 «Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
 (наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Невара Лілія Михайлівна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
міжнародного, цивільного та комерційного
права Державного торговельно-економічного
університету*

Поляниця Софія Євгенівна

*здобувачка вищої освіти Державного
торівельно-економічного університету*

ЗЛОЧИНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В АСПЕКТІ ПОРУШЕННЯ ЗАБОРОНИ КАТУВАНЬ

Не дивлячись на прогресуючий розвиток людства у всіх можливих сферах життя, у технологічних звершеннях та у популяризації поваги до прав та свобод людини, ми маємо знову повертатися до питання гідного поводження до людини та питання заборони катувань, оскільки, нажаль, дії російського терору зробили це питання вкрай гострим для нашої країни.

Відповідно до статті 5 Загальної декларації прав людини 1948 року: «Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.» [1]. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, 1984 року розкриває поняття «катування», закріпивши в статті 1: «...термін «катування» означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати

від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди» [2].

Питання катувань у період російської збройної агресії проти України стосується як цивільного населення, так і військовополонених.

Кількість задокументованих злочинів вражає – близько 50 000 злочинів було вчинено армією рф проти українського народу з початку повномасштабного вторгнення [3]. Одним з найпоказовіших актів масових катувань цивільного населення та одним з найжахливіших та найкривавіших епізодів в історії України є події, які мали місце в місті Буча в 2022 році, на початку повномасштабного вторгнення рф на територію України. У певному переліку новинних стрічок та наукових виданнях дані події отримали назву «Бучанська різанина» або «геноцид у Бучі» [4].

Звісно, аналізуючи дані події, обмежитися лише питанням «катувань», неможливо. Тому, вважаємо за необхідне зазначити, що дані події охоплюють ще й, зокрема, злочин геноциду, воєнні злочини тощо.

Повертаючись до питання катувань, 2 квітня 2022 року було опубліковано перші відеозаписи того, в якому стані знаходилося місто Буча та його жителі

після виходу окупаційних військ рф. Війська рф безжалісно вбивали, розстрілювали, гвалтували та заживо відрізали людям частини тіла. В засобах масової інформації поширювалися історії, як деяких жінок заставляли споглядати як катують та вбивають їхніх чоловіків та навпаки [5, 6].

Після відходу російських окупаційних військ із Бучі наприкінці березня з'явилися докази численних звірств, вчинених росіянами під час окупації міста. Головні вулиці міста були всіяні загиблими цивільними населенням [5].

Що ж стосується питання поводження з військовополоненими, загальновідомою є історія снайпера 163 батальйону 119 окремої бригади ТРО Чернігівської області 42-річного Мацієвського Олександра Ігоровича [6]. Випадки жорстоких страт українських військовополонених солдатами рф, на жаль, не є поодинокими.

Злочинні дії солдат рф вражають своєю жорстокістю та доводять усьому світу той факт, що рф нехтує всіма можливими моральними цінностями та засадами, нехтує повагою до прав та свобод людини і громадянина та людським життям. Злочини, які фіксують на відео та які поширюються через соціальні мережі – це лише мала частка того, що насправді вчиняють з українським народом у зонах бойових дій, на окупованих територіях солдати рф.

Не менш актуальним питанням поряд з самими фактами вчинення злочинів є питання притягнення до відповідальності винних осіб.

При формуванні кожної окремої кримінальної справи, важливим аспектом є доведення всіх елементів конкретного злочину та встановлення

системності злочинів, оскільки при відсутності такого встановлення вкрай важко буде вести в суді таку справу та встановлювати покарання.

Отже, з огляду на збройну агресію рф проти України та українського народу у тій формі, в якій вона її веде, питання порушення основоположних прав людини та відповідальності за злочини залишається нагальним і надзвичайно актуальним. Жодні виключні обставини не можуть бути виправданням катуванням. Україна має вживати всіх ефективних законодавчих, адміністративних, судових та інших заходів для запобігання актам катувань на своїй території, відповідно статті 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. З боку пересічних громадян вкрай важливим є розповсюдження інформації про злочини рф проти народу України, оскільки саме так, на нашу думку, є можливим притягнути до відповідальності осіб, які безпосередньо чи опосередковано причетні до геноциду українського народу.

Джерела:

1. Загальна декларація прав людини 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 20.10.2024).
2. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#o15 (дата звернення: 20.10.2024).
3. Задokumentовані воєнні злочини у лютому 2024 року: огляд. Українська Гельсінська спілка з прав

людини

URL:

<https://www.helsinki.org.ua/articles/zadokumentovani-voienno-zlochyny-u-liutomu-2024-roku-ohliad/>

4. Демчук А. Вербалізація концепту «BUCHA MASSACRE» в англomовному новинному дискурсі. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Філологія, № 2 (12). 2024 р. С. 27-36.

5. Розстрілювали цивільних у Бучі — встановлено ще сімох військовослужбовців зс рф, причетних до воєнних злочинів під час окупації міста. Офіс генерального прокурора URL:

<https://gp.gov.ua/ua/posts/rozstrilyuvali-civilnix-u-buci-vstanovleno-shhe-simox-viiskovosluzbovciv-zs-rf-pricetnix-do-vojennix-zlociniv-pid-cas-okupaciyi-mista>

6. REPORT ON THE HUMAN RIGHTS SITUATION IN UKRAINE. 1 February – 31 July 2023. United nations human rights office of the high commissioner. 2023. 44

P. URL:<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/23-10-04-OHCHR-36th-periodic-report-ukraine-en.pdf>

Ключові слова: права людини, катування, порушення, злочинні дії, Загальна декларація прав людини.

МАЛУНЦ А.Е.

Звичаєві норми міжнародного права як об'єкт тлумачення81

ГУРТІЄВА Л.М.

До питання про початок стадії підготовчого провадження за КПК України (в аспекті реалізації окремих положень юридичної визначеності) 86

Секція № 2

Захист прав людини в Україні під час воєнного стану

ДРАКОХРУСТ Т.В.

Співпраця національної поліції України з державними та міжнародними органами в умовах посилення міграційних процесів: виклики, можливості та перспективи розвитку 93

КОЗЛЕНКО П.Ю.

Правова людина за часи російської агресії: наративи емпатії та моральності99

ШИНКАРЬОВ Ю.В.

Окремі питання застосування інституту призначення покарання в умовах воєнного стану 104

КОСТРОМІНА О.Г.

Процесуальні гарантії захисту прав потерпілих від воєнних злочинів: виклики документування та особливості розслідування 109

ГРАБИНСЬКИЙ М.І.

Захист прав людини в концепції перехідного правосуддя 113

КОНОНЕЦЬ О.М., КАЛІНЧУК Д.О.

Захист прав людини в Україні під час воєнного стану 123

КОНОНЕЦЬ О.М., МЕЛЬНИК В.І.

Аналіз воєнних злочинів: ретроспектива вчених діянь після повномасштабного вторгнення росії в Україну 128

НЕВАРА Л.М., ПОЛЯНИЦЯ С.Є.

Злочини рф проти українського народу в аспекті порушення заборони катувань 135

БОЛЬШАКОВА О.В.

Трансформація реалізації прав людини в Україні під час воєнного стану 140

NEVARA L.M., ZHYLA I.

Legality of human rights restrictions according to the european convention on human rights during the state of martial on the territory of ukraine 145

МУРЗАНОВСЬКА А.В., ЦИНИК А.І.

Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи 150

ЦИБУЛЬСЬКА О.Ю.

Щодо питання правозахисної діяльності в сфері укладення шлюбів громадянами України з іноземцями та їх розірвання157